

SİYER ARAŐTIRMALARI DERGİSİ

THE JOURNAL OF SIRAH STUDIES

SAD • ISSN 2547-9822 • e-ISSN 2791-6138

Sayı: 14 • Ocak 2023

Issue: 14 • January 2023

Zekât Memuru Bir Sahâbî: Abbâd b. Bıřr b. Abdi'l-Eşhel

A Sahaba Who is a Zakat Officer:
Abbad b. Bishr b. Abd al-Ashhal

Gülizar Artuç*

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi/Article Type: Research Article

<https://doi.org/10.56288/siyer.1204373>

Geliř Tarihi: 14 Kasım 2022/Date Received: 14 November 2022

Kabul Tarihi: 28 Aralık 2022/Date Accepted: 28 December 2022

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Mücahit Yüksel)

* Doktora Öğrencisi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Hukuku Bilim Dalı / PhD Student, Dicle University, Social Sciences Institute, Department of Islamic Law, glzrm16@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0666-6618.

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial License

Öz

Tarih kaynaklarında yer alan sahâbeye dair biyografik bilgiler; İslâm tarihi, fıkıh, tefsir ve hadis ilimleri açısından önemlidir. İlgili bilgilerin kaynaklarda dağınık ve karışık olarak ele alınmış olması şahsiyet, konu ve dönem gibi tasnifler kapsamında inceleme ve değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda sahâbeden olan Abbâd b. Bişr'in biyografisi ele alınmıştır. Çalışmada öncelikle -Abbâd b. Bişr isminde iki farklı sahâbinin yer aldığı fark edildiği için- nesep ve künye bilgilerinden hareketle konu edilecek olan sahâbinin Abbâd b. Bişr b. Abdi'l-Eşhel olduğu netleştirilmiştir. Bu bağlamda farklılık gösteren rivayetler aktarılmış ve değerlendirilmiştir. Çalışmada Abbâd b. Bişr'in nesebi, künyesi, ailesi ve Müslüman oluşundan bahsedildikten sonra katıldığı gazveler hakkında bilgiler aktarılmıştır. Ayrıca zekât memuru olarak görev yapması hasebiyle bu husus son bir başlık açılarak ele alınmıştır. Ensarın öncülerinden olan Abbâd b. Bişr, İslâm'ın Medine döneminin başlamasından kısa bir zaman önce Müslüman olmuştur. Müslüman olduğu zamandan vefat ettiği güne kadar geçen on üç yıl boyunca hem gazvelere katılarak hem de görevler alarak Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanında yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, İslâm Tarihi, Sahâbe, Abbâd b. Bişr, Zekât.

Abstract

Biographical information about the sahaba, which are also included in historical sources, is important in terms of Islamic history, fiqh, tafsir, and hadith sciences. The fact that relevant biographical information is dealt with in a scattered and confused manner in the sources calls for an examination and evaluation within the scope of classifications such as personality, subject, and period. In this context, Abbad b. Bishr's biography one of sahaba, is discussed. In the study firstly- it was noticed that there were two different sahaba in the name of Abbad b. Bishr- based on the lineage and kunya information, the sahaba that will be the subject has been clarified that he is Abbad b Bishr b. Abdi'l-Ashhel. In this context, different narrations have been transferred and evaluated. In the study, after information is given about Abdad b. Bishr about his lineage, kunya, family and being a Muslim, information is also given about the campaigns in which he participated. In addition, due to his duty as a zakat officer, a final chapter has been opened. In the first ranks of the Ansar, Abbad b. Bishr converted to Islam shortly before the beginning of the Medina period of Islam. From the time he met Islam to the day he passed away, he took sides with the Prophet (pbuh) for thirteen years, both by participating in campaigns and took part in duties.

Key Words: Islamic Law, Islamic History, Sahaba, Abbad b. Bishr, Zakat.

Giriş

Çalışmamıza konu olan Abbâd b. Bişr hakkında şimdiye kadar herhangi bir müstakil araştırma yapılmamış olduğu tespit edilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.) ile birlikte pek çok gazveye katılmış olmasının yanı sıra Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından zekât memuru olarak da görevlendirilmesi ilginizi çekmiştir. *Tarih, terâcim ve tabakât* eserleri taranıp hakkındaki bilgiler derlendiğinde biyografisine dair detaylar netleşmese de yaşadığı dönem ve Müslüman olduğu tarih hakkında rivayetlerin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vefatından sonra bir sene daha yaşamış olan Abbâd b. Bişr, Uhud ve Bedir başta olmak üzere bütün gazvelere katılmış ve İslâm'a düşmanlık eden şairlerden Ka'b b. Eşref'in öldürülmesi gibi önemli birçok olayda yer almıştır.

Kaynaklara baktığımızda karşımıza Abbâd b. Bişr isimli iki sahâbî çıkmaktadır.^[1] Bu sahâbîlerden biri Benî Hârise oğullarından olan Abbâd b. Bişr el-Kayzî el-Ensârî el-Evsî'dir.^[2] Karıştırılma sebeplerinden biri Abbâd b. Bişr el-Kayzî'nin Evs kabilesinin Harise oğulları koluna mensubiyeti olabilir. Zira Abbâd b. Bişr el-Kayzî Evs kabilesinin Harise oğulları koluna mensupken Abbâd b. Bişr b. Vakş ise aynı kabilenin Eşheloğulları kolundandır. Her iki sahâbînin soy ağacı Hâris b. Hazrec'de birleşmektedir. İbnü'l-Esîr *Üsdü'l-gâbe* ve İbn Hacer Askâlanî *el-İsâbe* eserinde iki ayrı başlığa biyografilerini aktararak bu karışıklığı gidermeye çalışmıştır.^[3] Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kible için Beytül-Makdis'ten Kâbe'ye yöneldiğini Hariseoğulları'na haber eden Abbâd b. Bişr el-Kayzî, Bedir Gazvesi'ne katılmış ve Yemame Savaşı'nda şehit olmuştur.^[4] Araştırmamıza konu olan Abbâd b. Bişr b. Vakş'ın da Bedir Gazvesi'ne katılması ve Yemâme Savaşı'nda şehit olması bu iki ismin karıştırılmasına neden olduğu da söylenebilir.^[5]

[1] Ebû'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed İbnü'l-Esîr el-Cezerî, *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, thk. Muhammed İbrahim vdğr. (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1409/1989), 3/46; Alâüddîn Moğultay b. Kılıç, *İkmâlü't-tehzi'bu'l-kemâl*, thk. Muhammed Osman (Beyrüt: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011), 4/255; Ebü'l-Fazl Şehâbeddîn Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askâlanî, *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*, thk. Adil Ahmet & Ali Ahmet (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1993) 3/496; Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân b. Muhammed b. İshâk İbn Mende el-İsfahânî, *Müstahrec min kütübi'n-nâs li't-tezkire ve'l-müstetrafi min ahvâli'n-nâs li'l-ma'rif*, thk. Amir Hasan Sabri (ts.), 1/287; Şemseddîn Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed Zehebî, *Siyer-u a'lâmi'n-nübelâ'* (Kahire: Dârü'l-Hadis, 1427/2006) 3/206.

[2] Abbâd b. Bişr el-Kayzî el-Ensârî el-Evsî'nin tam künyesi: Abbâd b. Bişr el-Kayzî İbn Hâris b. Hazrec b. Amr b. Malik b. Evs.

[3] İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/ 495-496.

[4] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3/45.

[5] Ebü Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî', *Kitâbü't-tabakâti'l-kebir*, thk. İhsan Abbas (Beyrut: Dâru's-Sadr, 1968), 3/441.

1. Nesebi, Künyesi ve Ailesi

Medine’de doğmuş olan Abbâd b. Bişr’in tam adı Abbâd b. Bişr b. Vakş b. Züğe b. Ze’ûrâ’ b. Abdi’l-Eşhel b. Cüşem b. Hâris b. el-Hazrec b. Amr en-Nebî b. Mâlik b. el-Evs el-Evsî’dir.^[6] Kaynaklarda Ebû Bişr künyesinin sıklıkla kullanıldığı, Ebû’r-Rebî’ künyesinin ise daha az kullanıldığı görülmektedir.^[7] Annesi Fatma bt. Bişr b. Adi b. Übey b. Ğanim b. Avf b. Amr b. Avf b. el-Hazrec’tir.^[8] Abbâd b. Bişr’in doğduğu tarihe dair net bir bilgiye ulaşılamasa da 12/633 yılında 45 yaşındayken^[9] vefat ettiğine dair rivayetlerden hareketle 588/589(?) yılında doğmuş olması muhtemeldir.

Kaynaklarda ailesine dair az bilgi bulunan Abbâd b. Bişr’in tek kız çocuğunun olduğu, kızının da başka çocuğu olmadığı ve dolayısıyla nesebinin devam etmediği belirtilmektedir.^[10] Üvey erkek kardeşi Üseyd b. Zuhayr b. Rafî’ Hendek Gazvesi’nde şehit olmuştur.^[11] Kız kardeşi Ümame b. Bişr de Bedir Gazvesi’ne katılmış ve Yemâme Savaşı’nda şehit olmuştur.^[12]

2. Müslüman Oluşu

Hız. Peygamber (s.a.s.), Birinci Akabe Biatı’ndan (621) sonra İslâm’ı tebliğ etmesi için Mus’ab b. Umeyr’i (öl. 3/625) Medine’ye göndermiş ve onun davetinden sonra Abbâd b. Bişr Müslüman olmuştur.^[13] Akabe Biatı’nın 621 yılında olması ve 589 yılında doğmuş olduğu göz önünde bulundurulduğunda Abbâd b. Bişr’in 32 yaşında Müslüman olduğu söylenebilir. İbnü’l-Esîr onun, Sa’d b. Muaz (öl. 5/627) ve Useyd b. Hudayr’dan (öl. 20/641) önce Müslüman olduğunu belirtmektedir.^[14] Müslüman olduktan sonra Hız. Peygamber (s.a.s.), Abbâd b. Bişr’e Abdullah ismini vermiştir.^[15]

[6] Ebû ‘Abdullâh Muhammed b. ‘Ömer b. Vâkîd el-Esemî Vâkîdî, *el-Megâzi*, nşr. Marsden Jones (Beyrut: Dârü’l-Alemî, 1409/1989), 3/339; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3/149; Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen b. Düreyd el-Ezdî, *el-İştikâk*, thk. Abdusselam Muhammed (Beyrut: Daru’l-Cil, 1411/1991), 446; Raşit Küçük, “Abbâd b. Bişr”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: 1988), 1/12.

[7] İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3/149; Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Muhammed İbn Mende el-İşfahânî, *Fethü’l-bâb fi’l-künâ ve’l-ekâb*, thk. Ebû Kuteybe (Riyad: Mektebetu’l-Kevser, 1417/1996), 154.

[8] İbn Sa’d, *Kitâbü’t-tabakâti’l-kebir*, 3/440.

[9] İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3/46.

[10] İbn Sa’d, *Kitâbü’t-tabakâti’l-kebir*, 3/440; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3/149.

[11] Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdurrahmân el-Mizzî, *Tehzîbü’l-kemâl fi esmâ’i’l-ricâl*, thk. Beşşar Avvâd (Beyrût: Müessesetü’r-Risâle, 1400/1980), 3/255.

[12] İbn Sa’d, *Kitâbü’t-tabakâti’l-kebir*, 8/323.

[13] İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3/46.

[14] İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 3/46.

[15] Zehebî, *Siyer-u a’lâmi’n-nübelâ*, 2/391.

İbn Sa'd (öl. 845/230) *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebir*'de^[16] ve Zehebî (öl. 748/1348) *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*'da^[17] Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hicretten sonra Abbâd b. Bîşr ile Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rebîa arasında muâhât (kardeşlik bağı) kurduğunu belirtirken İbn Kesîr (öl. 774/1373) *el-Bidâye ve'n-nihâye*'de Utbe b. Ğazvan ile muâhât oluşturduğunu belirtmektedir. İbn Kesîr ise kitabında, Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rebîa ve mevlası Ebû Abdullah Salim b. Ubeyd b. Rebiâ ile Hubeyb b. İshak arasında muâhat oluşturduğunu açıklamaktadır. İbn Hilvan *Târih* eserinde ise Abbâd b. Bîşr ile Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rebîa, Ebû Huzeyfe'nin mevlası Ebû Abdullah Salim b. Ubeyd b. Rebiâ ve Utbe b. Ğazvan arasında muâhât oluşturduğunu ifade etmektedir.^[18] Bu bilgiler ışığında Abbâd b. Bîşr b. Vakş ile üç sahâbî arasında muâhat oluşturulduğu söylenebilir.

Abbâd b. Bîşr'den gelen iki rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerden biri Hz. Peygamber'in (s.a.s.) namaz kılarken rükû esnasında “سُبْحَانَ ذِي الْمَلَكُوتِ وَالْجِبْرُوتِ وَالْكَيْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ” duasını okuduğuna dairdir.^[19] Abdurrahman b. Sabit'in Abbâd b. Bîşr'den aktardığı diğer rivayet ise Hz. Peygamber'in (s.a.s.) özellikle Ensar ehlini, “يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ، أَنْتُمْ الشُّعَارُ، وَالنَّاسُ دِثَارٌ” (*Ey Ensar! Siz şiar [iç gömlek, daha yakın] gibisiniz, diğer insanlar ise disâr [dış gömlek] gibidir.*) buyurarak övdüğü sözleriyle ilgilidir.^[20]

İslâm'ın Medine döneminde oldukça özveri gösteren ensar ehli Hz. Aişe'den gelen rivayetlerde de ön plandadır. Özellikle ensar arasında en faziletli üç kişiyi zikrettiği rivayette yer alanlar Sa'd b. Muâz, Üseyd b. Hudayr ve Abbâd b. Bîşr'dir.^[21] Hz. Âişe'den gelen başka bir rivayette ise Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Abbâd b. Bîşr'e dua ettiği aktarılmaktadır. Buna göre Hz. Peygamber (s.a.s.) Abbâd b. Bîşr'in mescidde namaz kıldığı veya Kur'an okuduğu esnada sesini duymuş ve “Allah'ım, Abbâd'a merhamet et!” diyerek dua etmiştir.^[22]

[16] İbn Sa'd, *Kitâbü't-tabakâti'l-kebir*, 3/85.

[17] Zehebî, *Siyer-u a'lâmi'n-nübelâ*, 3/205.

[18] Ebû'l-Fidâ' İsmâil b. Ömer b. Kesîr ed-Dimeşkî, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, nşr. Abdullâh b. Abdî'l-Muhsin et-Turki (b.y. Dârü Hicr, 1418/1997), 4/435, 6/373; Ebû Zeyd Veliyyüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Hasen İbn Haldûn el-Hadramî el-Mağribî, *Târihu İbn Haldûn*, thk. Hafîl Şehâde (Beirut: Dârü'l-Fikr, 1401/1981) 2/420.

[19] Ebû Muhammed Takıyyüddîn Ahmed b. Ali el-Makrizî, *Muhtasarü Kıyâmi'l-leyl ve Kıyâmi ramazân ve Kitâbi'l-Vitr* (Pakistan: Hadis Akademi, 1408/1988), 183.

[20] Ebû Ahmed Hâkim el-Kebir, *el-Esâmî ve'l-künâ*, thk. Ebu Ömer Muhammed (Kahire: Daru'l-Faruk, 1436/2015), 3/237.

[21] İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 3/47; İbn Hacer el-Askâlanî, *el-İsâbe*, 3/496; Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Buhârî, *Tarihu'l-kebir*, thk. Muhammed b. Salih (Riyad: en-Naşir el-Mütemeyyiz, 1440/2019), 2/47.

[22] Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Buhârî, *Sahihu'l-Buhârî*, thk. Mustafa Dîb Elboğa. (Yemâme-Beyrut: Dârü İbn Kesîr, 1987), “Şehâdât”, 11 (No: 2512); İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 3/47.

3. Katıldığı Gazveler

Medine'ye hicretten önce Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından gönderilen Mus'ab b. Umeyr'ın tebliğiyle Müslüman olan Abbâd b. Bişr, hicretten sonra gerçekleşen tüm gazvelerde bulunmuştur. Mekke'deki müşriklerle yapılan ilk iki gazve olan Bedir (2/624)^[23] ve Uhud (3/625)^[24] Gazveleri'ne katılmıştır. Ayrıca, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) ve Müslümanlara eziyet etmekle tanınan Yahudi şair Kâ'b b. Eşref'i öldürenler arasında da bulunmuştur.^[25]

Kaynaklarda, 5/626 yılında gerçekleşen Zâtürrika Gazvesi dönüşüne dair yer alan rivayetlerde Abbâd b. Bişr'in de nöbet tuttuğu bilgisi yer almaktadır.^[26] İlgili rivayetlere göre gazve dönüşü Müslümanlar mola verdiğiinde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kimin nöbet tutacağını sorması üzerine muhacirlerden Ammâr b. Yâsir (öl. 37/657) ve ensardan Abbâd b. Bişr nöbet tutabileceklerini söylemişlerdir. Gece vakti nöbetleşe uyumak üzere aralarında anlaştıkları gibi önce Ammâr b. Yâsir uyumuş ve Abbâd b. Bişr nöbet tutmuştur. Rivayetler arasında Abbâd b. Bişr'in nöbet esnasında namazında devam ettiği Kehf sûresini okuduğu ve karşı taraftan ok atılmasına rağmen okumaya devam ettiği bilgisi de yer almaktadır. Kehf sûresini yarım bırakmak istemeyen Abbâd b. Bişr, üçüncü ok atışından sonra, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) nöbet görevini aksatmamak adına namazını bitiren Abbâd b. Bişr'in ok yaralarına rağmen namaza devam etmesi, kanamanın namazı bozup bozmayacağı konusundaki rivayetlerde de yer almaktadır.^[27]

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) "*Ey Peygamber! Rabbinden sana indirilene tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan O'nun mesajını iletmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphe yok ki Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez.*"^[28] ayeti nazil oluncaya kadar, gazvelerden önce günümüzde istihbarat görevlisi olarak belirtebileceğimiz görevliler belirlemiştir.^[29] Hz. Peygamber (s.a.s.) Bizanslılara karşı düzenlenmiş olan Tebuk Gazvesi'nde (9/630), karşı tarafın hazırlıkları hakkında bilgiler edinmek üzere Abbâd b. Bişr'i görevlendirmiştir. Ayrıca Hendek Gazvesi'nde (5/627) özellikle gözetleyip korumak üzere on kişiyle

[23] İbn Mende, *Müstahrec*, 1/287.

[24] İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 3/46.

[25] İbn Sa'd, *Kitâbü't-tabakâti'l-kebir*, 2/32; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/337.

[26] Vâkıdî, *el-Meğâzi*, 1/397.

[27] Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa Hanefi Ayni, *el-Binaye fî şerhi'l-Hidaye*, thk. Eymen Salih Şaban (Beyrut: Dârü'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1420/2000), 1/261.

[28] *Kur'an Yolu* (Erişim 14 Kasım 2022), el-Maide 5/67.

[29] İbn Sa'd, *Kitâbü't-tabakâti'l-kebir*, 3/152, 406; Ebû Bekr b. Abdullah b. Aybek Devâdârî, *Kenzü'd-dürer ve câmiü'l-gurer*, thk. Muhammed Said Cemaleddin (b.y. İsa el-Bâbi el-Halebî, 1992), 3/144.

birlikte görevlendirildiği de aktarılmaktadır.^[30] Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hanımı Ümmü Seleme (öl. 62/681) de Abbâd b. Bişr'in bu görevleri hakkında "Allah, Abbâd b. Bişr'e rahmet etsin. O her zaman Allah Rasûlü'nün çadırının önünde her zaman nöbet tutanlardan biriydi." diyerek şahitlik etmiştir.^[31]

Hz. Peygamber (s.a.s.), kendisine ait yirmi devenin de otlatıldığı Gâbe bölgesine düzenlenen gece baskınına karşılık verilmesi için süvari birlik oluşturmuştur. Sa'd b. Zeyd komutasındaki bu süvari birlik arasında yer alanlardan biri de Abbâd b. Bişr olmuştur.^[32] Buna ilaveten gazvelerdeki yiğitliğinden dolayı *fâris-ü nebiyyillâh* (Allah Nebisinin atlısı) olarak meşhur olan Muhammed b. Mesleme (öl. 43/663), Abbâd b. Bişr'le birlikte Ebû Bekir b. Kilab kabilesine gönderilen üç süvari arasında yer aldıklarını belirtmektedir.^[33]

6/628 yılında umre niyetiyle Medine'den Mekke'ye doğru hareket edilmeden önce Hz. Peygamber (s.a.s.), Abbâd b. Bişr komutasında yirmi kişilik bir grup göndermiştir. Bu süreçte Kureyşliler Hz. Peygamber (s.a.s.) ve Müslümanların Mekke'ye girişlerine izin vermeyeceğini göstermek için Halid b. Velîd'i (öl. 21/642) iki yüz süvariyle birlikte gönderdiğinde karşılarına çıkmak üzere Abbâd b. Bişr'i görevlendirmiştir.^[34] Uzun çabalar ve uğraşlara rağmen umre yapılamayıp Hudeybiye Antlaşması'na karar verildiğinde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanında sesini yükseltmeye çalışan Süheyl b. Amr'ı (öl. 18/639) uyarı ve Hz. Peygamber'i (s.a.s.) koruyan da Abbâd b. Bişr olmuştur.^[35] Kaynaklarda Mekke'nin fethi sürecinde, "görüldükleri yerde öldürülmelerine izin verilenler" arasında bulunan Abdullah b. Sa'd b. Ebû Serh'i (öl. 36/656-57) öldürme nezrinde bulunanlardan birisinin Abbâd b. Bişr olduğu da aktarılmaktadır.^[36]

Vâdi'l-Kurâ'da Yahudiler muhasara altına alındığında, Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından livâ (bayrak) verilenler Sa'd b. Ubade (öl. 14/635 [?]),

[30] İbn Sa'd, *Kitâbü'l-tabakâti'l-kebir*, 2/67; Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî Bağdâdî, *el-Muntazam fî tarihi'l-mülâk ve'l-ümem*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ & Mustafa Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1412/1992), 3/230.

[31] Vâkıdî, *el-Meğâzi*, 2/ 464.

[32] İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 6/166.

[33] Ebû Bekr Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, thk. Beşşar Avvad (Beyrut: Daru'l-Garbi'l-İslâmî, 1422/2002), 11/200; Ebû'l-Kâsım Ali b. Hasan b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dımaşkî İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımaşk*, thk. Amr b. Garâme el-Amrî (Dımaşk: Dârü'l-Fikr, 1415/ 1995), 55/269.

[34] Vâkıdî, *el-Meğâzi*, 2/582.

[35] Vâkıdî, *el-Meğâzi*, 2/606.

[36] Ebû'l-Mehâsin Cemâlüddîn Yûsuf b. Tağrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire fî mülûki Mısır ve'l-Kahire* (Mısır: Dârü'l-Kütüb, ty), 1/83; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 5/145.

Hubâb b. Münzir (öl. 20/641 [?]), Sehl b. Huneyf (öl. 38/658-59) ve Abbâd b. Bişr'dir. Hz. Peygamber (s.a.s.) onlardan, Yahudileri İslâm'a davet etmelerini, kabul ederlerse can ve mal güvenliklerinin sağlanacağını bildirmelerini emretmiştir.^[37] Ayrıca Medine'de yaşayan münafıkların reisi olan Abdullah b. Übey'i (öl. 9/631) öldürmesi için Hz. Ömer, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) Abbâd b. Bişr'i önermiştir.^[38]

Abbâd b. Bişr son olarak Yemâme Savaşı'na katılmış ve bu savaşta şehit olmuştur. Peygamberlik iddiasında bulunan Müseylimetü'l-Kezzâb'ın (öl. 12/633) öldürülmesi için gönderilen orduda bulunan Abbâd b. Bişr, rüyasında şehit olacağına dair işaretler de görmüştür. Kaynaklarda, Abbâd b. Bişr'in arkadaşlarına "Kılıçlarınızın kınını kırıp atın!" diyerek şehit olana kadar mücadelesine devam ettiği aktarılmaktadır.^[39]

4. Zekât Memuru Olarak Görevlendirilmesi

Zekât gelirleri, Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde âmil veya musaddık olarak görevlendirilen sahâbîler tarafından toplanmıştır. Kaynaklarda Abbâd b. Bişr'in de musaddık (zekât memuru) olarak görevlendirildiği aktar. Abbâd b. Bişr, 9/631 yılında ilk olarak Adnâniler'den olan Müzeyne ve Kays Aylân kabilelerinden Benî Süleym'in zekâtlarını toplamak üzere bizzat Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından görevlendirilmiştir.^[40]

Kahtânîler'e mensup bir kabile olan Benî Mustalik'in zekât gelirlerini toplamak üzere gönderilen Velid b. Ukbe'nin (öl. 61/680-81) silahlı bir hazırlığı haber vermesi üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) bir birlik göndermeye karar vermiştir.^[41] Kaynaklarda yer alan kısıtlı bilgilerden anlaşıldığına göre, bu birlikte bulunanlardan Abbâd b. Bişr aynı zamanda Benî Mustalik ehline Kur'an-ı Kerim okuyup İslâm şeriatını öğretmekle görevlendirilmiştir.^[42] Ayrıca Huneyn Gazvesi'nde (8/630) ganimet mallarını paylaştırmak üzere mekâsim olarak da görevlendirilmiştir.^[43]

[37] İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 6/352; Şemseddin Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed ez-Zehbî, *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*, thk. Ömer Abdüsselâm Tedmürî (Beirut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabi, 1413/1993), 2/442.

[38] İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 6/185.

[39] İbn Sa'd, *Kitâbü't-tabakâti'l-kebir*, 3/441; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 3/47.

[40] İbn Sa'd, *Kitâbü't-tabakâti'l-kebir*, 2/147; Buhârî, *Târîhu'l-kebir*, 6/336.

[41] İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 3/357.

[42] İbn Sa'd, *Kitâbü't-tabakâti'l-kebir*, 2/148, 161.

[43] İbn Sa'd, *Kitâbü't-tabakâti'l-kebir*, 3/406; Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebir*, thk. Ali Muhammed & Adil Ahmed (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1419/1999), 14/78.

Sonuç

Kaynaklarda Abbâd b. Bişr isimli iki sahâbi yer almaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından zekât memuru olarak da görevlendirilen Abbâd b. Bişr b. Abdi'l-Eşhel, Ebû Bişr künyesiyle tanınmıştır. Abbâd b. Bişr el-Kayzî ise Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kible için Beytü'l-Makdis'ten Kâbe'ye yöneldiğini Hariseoğulları'na haber eden kişidir. Kaynaklarda

Hayatı hakkında az bilgi bulunan sahâbîlerden olan Abbâd b. Bişr'in doğduğu tarih net olarak belirtilmese de miladî 633 yılında 45 yaşındayken vefat ettiğine dair rivayetlerden hareketle 588/589(?) yılında doğmuş olduğu tespit edilmiştir. Ailesi hakkındaki rivayetlerden ise Abbâd b. Bişr'in tek kız çocuğunun olduğu ve kızının da başka çocuğunun olmadığı dolayısıyla nesebinin devam etmediği anlaşılmaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından Medine'ye gönderilen Mus'ab b. Umeyr'in tebliğiyle Müslüman olan Abbâd b. Bişr'in Bedir, Uhud, Tebük ve Hendek gazvelerine katıldığı hususunda tarihçiler müttefiktir. Zekât memuru olarak görevlendirildiğine dair rivayetler bir araya getirildiğinde ise 9/631 yılında ilk olarak Müzeyne ve Benî Süleym kabilelerinin zekâtlarını toplamak üzere Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Abbâd b. Bişr aynı yıl Benî Mustalik kabilesinin zekâtlarını toplamak üzere gönderilmiş ve oradakilere Kur'an-ı Kerim okuyup İslâm şeriatını öğretmekle de görevlendirilmiştir.

Kaynakça

- Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa Hanefî. *el-Binaye fî şerhi'l-Hidaye*. thk. Eymen Salih Şaban. Beyrut: Dârü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1420/2000.
- Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit, *Târîhu Bağdâd*. thk. Beşşar Avvad. Beyrut: Daru'l-Garbi'l-İslâmî, 1422/2002.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim. *Sahihu'l-Buharî*. thk. Mustafa Dîb Elboğa. Yemâme-Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1987.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim. *Târîhu'l-kebir*. thk. Muhammed b. Salih. Riyad: en-Naşir el-Mütemeyyiz, 1440/2019.
- Devâdârî, Ebû Bekr b. Abdullah b. Aybek. *Kenzü'd-dürer ve câmiü'l-gurer/3*. thk. Muhammed Said Cemaleddin. b.y. İsa el-Bâbî el-Halebî, 1992.
- Hâkim el-Kebir, Ebû Ahmed. *el-Esâmî ve'l-künâ*. thk. Ebu Ömer Muhammed. Kahire: Daru'l-Faruk, 1436/2015.
- İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Alî b. Hasan b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dımaşkî. *Târîhu medîneti Dımaşk*. thk. Amr b. Garâme el-Amrî. Dımaşk: Dârü'l-Fikr, 1415/ 1995.
- İbn Düreyd, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen el-Ezdî. *el-İştikâk*. thk. Abdusselam Muhammed. Beyrut: Daru'l-Cil, 1411/1991.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şehâbeddîn Ahmed b. Alî el-Askâlanî. *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*. thk. Adil Ahmet & Ali Ahmet. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1993.

- İbn Haldûn, Ebû Zeyd Veliyyüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Hasen el-Hadramî el-Mağribî. *Târîhu İbn Haldûn*. thk. Halîl Şehâde. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1401/1981.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İsmâîl b. Ömer b. Kesîr ed-Dimeşkî. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. nşr. Abdullâh b. Abdi'l-Muhsin et-Turkî. b.y. Dâru Hicr, 1418/1997.
- İbn Kılıç, Alâüddîn Moğultay. *İkmâlu't-tehzîbu'l-kemâl*. thk. Muhammed Osman. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011.
- İbn Mende, Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân b. Muhammed b. İshâk el-İsfahânî. *Müstahrec min kütübi'n-nâs li't-tezkire ve'l-müstetraf min ahvâli'n-nâs li'l-ma'rif*. thk. Amir Hasan Sabri. ts.
- İbn Mende, Ebü Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Muhammed el-İsfahânî. *Fethü'l-bâb fi'l-künâ ve'l-elkâb*. thk. Ebü Kuteybe. Riyad: Mektebetu'l-Kevser, 1417/1996.
- İbn Sa'd, Ebü Abdullâh Muhammed b. Sa'd b. Menî'. *Kitâbü't-tabakâti'l-kebir*. thk. İhsan Abbas. Beyrut: Dâru's-Sadr, 1968.
- İbn Tağrıberdî, Ebü'l-Mehâsin Cemâlüddîn Yûsuf. *en-Nücümü'z-zâhire fî mülûki Mısır ve'l-Kahire*. Mısır: Dâru'l-Kütub, ty.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî. *el-Muntazam fî tarihi'l-mülûk ve'l-ümem*. thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ & Mustafa Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1412/1992.
- İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasan İzzeddin Alî b. Muhammed el-Cezerî. *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*. thk. Muhammed İbrahim vdğr. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1409/1989.
- Kur'ân Yolu*. Erişim 14 Kasım 2022. <https://kuran.diyaret.gov.tr/>
- Küçük, Raşit. "Abbâd b. Bîsr". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: 1988. (03.10.2022). <https://İslamansiklopedisi.org.tr/abbad-b-bisr>
- Makrîzî, Ebü Muhammed Takıyyüddîn Ahmed b. Alî. *Muhtasarı Kiyâmi'l-leyl ve Kiyâmi ramazân ve Kitâbi'l-Vitr*. Pakistan: Hadis Akademi, 1408/1988.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî. *el-Hâvi'l-kebir*. thk. Ali Muhammed & Adil Ahmed. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1999.
- Mizzî, Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdurrahmân. *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'l-ricâl*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1400/1980.
- Vâkıdî, Ebü 'Abdullâh Muhammed b. 'Omer b. Vâkıd el-Eslemî. *el-Meğâzî*. nşr. Marsden Jones. Beyrut: Dârü'l-Alemî, 1409/1989.
- Zehebî, Şemseddîn Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed. *Siyer-u a'lâmi'n-nübelâ'*. Kahire: Dârü'l-Hadis, 1427/2006.
- Zehebî, Şemseddîn Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed. *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*. thk. Ömer Abdüsselâm Tedmürî. Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1413/1993.

